

Ռաֆֆի

Դավիթ Բեկ

2 - ԺԵ

Վերջին օրերում Դավիթ բեկը սաստիկ զբաղված լինելով իր հայրենիքը գնալու պատրաստություններով, համարյա մոռացել էր այն, ինչ որ նրա սրտին ավելի մոտ էր, ինչ որ նրա համար ավելի թանկագին էր: Նա մոռացել էր գեղեցիկ Թամարին: Հայրենիքի ազատության բաղձանքը այն աստիճան տիրել էր նրա սրտին, այն աստիճան լարել էր նրա ամբողջ մտավոր գործությունը, որ նա գտնվում էր մի տեսակ հոգեկան հափշտակության մեջ, որ հասցնում էր ինքնամոռացության, և ամեն առարկա, ամեն մտածություն, որ չէր նպաստում այդ գաղափարին, նրա համար ոչ միայն նշանակություն չունեի, այլ նրա վրա ուշադրություն անգամ դարձնել ավելորդ էր համարում:

Բոլոր անհրաժեշտ նախապատրաստությունները կարգի դնելուց հետո, մի գիշեր, առանձնացած իր ննջարանում, գրում էր նա իր բարեկամ Ստեփաննոսից ստացած նամակի պատասխանը: Նամակաբեր Աղասին, ճանապարհի հագուստով, Բեկի ընդունարանում սպասում էր, որ նամակը վերջացնե, իրան տա և ինքը իսկույն ճանապարհ ընկնի: Նրա թամբած ձին բակում պատրաստ կանգնած էր:

Իր նամակի մեջ Բեկը հայտնում էր օրը, ժամը, երբ կթողնե Վրաստանը և կուղևորվի դեպի հայրենիքը: Հայտնում էր անունները այն քաջերի, որոնք իր հետ պիտի լինեն: Մանրամասնաբար պատվերներ էր տալիս այն զգուշությունների մասին, որ պետք էր գործ դնել իրան ընդունելու ժամանակ, որպեսզի իր

ներկայությունը Սյունյաց աշխարհում սկզբում բոլորովին գաղտնի պահվեր։ Նշանակում էր տեղը, ուր առաջ պիտի տեսնվեր «միմիայն» Ստեփաննոսի հետ, ապստամբության սկզբնական գործողությունների մասին խորհելու համար։ Որոշում էր օրը, որ նա պիտի սպասե իրան նշանակյալ տեղում։ Վերջացնում էր նամակը, հայտնելով, թե Սյունյաց աշխարհից ստացած եպիսկոպոսների, հոգևոր առաջնորդների, մելիքների և տանուտերների հանրագրի պատասխանը չգրեց, գլխավորապես այն պատճառով, որ այսքան անձինքների մեջ որևիցե խորհուրդ իբրև գաղտնիք պահպանել անհնարին էր։

Երբ կնքում էր նամակը, հանկարծ նրա ձեռքերը դողացին, և դեմքը սպիտակ կտավի նման գունաթափվեցավ։ Այս ժամանակ միայն նա մտաբերեց գեղեցիկ Թամարին։ Այդ նամակը վճռում էր նրանց միմյանցից անջատումը և գուցե հավիտյան անջատումը... Հանկարծակի հարվածք ստացած մարդու նման սարսափելի խռովության մեջ ընկավ։ Նա, կարծես, տեսնում էր սիրած աղջկա արտասվալից աչքերը և լսում էր նրա աղաչավոր ձայնը. «Ո՞ր ես գնում... ինձ ինչո՞ւ ես թողնում... մի՞թե այդ էր մեր ուխտը... մեր պայմանը...»։

Նամակը մի կողմ դնելով, նա ձեռքը տարավ դեպի ճակատը, աչքերը ծածկեց իր մտածությունները ավելի ամփոփելու համար։ Ամբողջ տարիների ընթացքում պատահած անցքերի մի երկար շարք, իրանց տխուր և ուրախ գույներով, նկարվեցան նրա աչքի առջև։ Նա հիշեց այն թանկագին ժամերը, որ անցուցել էր Թամարի հետ, հիշեց այն անսահման սերը, այն քնքուշ, հրեշտակային մխիթարությունը, որով նա քաղցրացնում էր իր կյանքի դառնությունը օտար աշխարհի պանդխտության մեջ։ Եվ այդ սերը ավելի մեծ արժեք ուներ նրա համար գլխավորապես այն պատճառով, որ նազելի, իշխանական օրիորդը սիրեց նրան իր վիճակի ամենաթշվառ ժամանակում, երբ ինքը մի աննշան հովիվ էր, երբ նրա սպասավորը լինելու արժանավորություն չուներ։ Իսկ այժմ իր փառքի ամենաբարձր աստիճանին հասած, երբ կարող էր բախտավորեցնել Թամարին, թողնել նրան, գնալ, և գուցե հավիտյան բաժանվել նրանից,— այդ ծանր էր, սաստիկ ծանր մի զգայուն սրտի համար, որպիսին էր Բեկի սիրտը։ Ի՞նչ ասել, ինչպե՞ս բացատրել Թամարին իր գնալու նպատակը, ի՞նչ խոսքերով հանգստացնել նրան։ Նրան խո չէ՞ր կարելի խաբել, թե ուխտ եմ գնում և շուտով կվերադառնամ։ Նրան պետք էր պարզ ասել, թե գնում եմ կրակի և արյան մեջ,—

գնում եմ սարսափելի վտանգների և փորձանքների հետ պատերազմելու: Արդյոք կդիմանա՞ր սիրող օրիորդի քնքուշ սիրտը այդ սոսկալի խոսքերին: Արդյոք ինքն այնքան ուժ և կամքի հաստատություն կունենա՞ր, որ հաղթեր իր զգացմունքներին, որ չըկնճվեր նրա արտասուքի առջև, երբ լսելու լինեիր այդ խոսքերը. «Ա՛խ, մի՛ գնա... եթե քեզ մի օր չտեսնեմ, ես կմեռնեմ...»:

Հարյուրավոր այս տեսակ հարցեր ծագեցան նրա մտքում, խռովում էին, տակնուվրա էին անում նրա սիրտը, և այն մարդը, որ մինչև այսօր ոչ մի դժվարության առջև խոնարհված չէր, այժմ գտնվում էր շվարած, շփոթված և բոլորովին անել դրության մեջ:

Ո՛չ,— ասաց ինքնիրան երկար մտատանջությունից հետո,— Թամարը բարձր է բոլոր կանացի թուլություններից, ես այդ մտածություններով ստորացնում եմ նրա արժանապատվությունը: Նա ինքը կներշնչե իմ մեջ իր հոգին. նա ինձ ուժ և գործություն կտա հաջողությամբ կատարելու այն մեծ գործը, որի համար հայրենիքը կոչում է ինձ:

Այդ խոսքերից հետո նա վեր առեց նամակը և կնքեց: Հետո ներս կանչեց Աղասուն, որ ընդունարանում սպասում էր:

Դու բոլորովին պատրա՞ստ ես,— հարցրեց նրանից:

Պատրաստ եմ, ձին բակումը սպասում է, այս րոպեիս կարող եմ ճանապարհ ընկնել,— պատասխանեց սուրհանդակը, ընդունելով նամակը և դնելով իր կաշյա թղթապահի մեջ:

Գիտե՞ս, Աղասի,— ասաց նրան Բեկը,— եթե դու այդ նամակը կորցնելու լինես, եթե դա մեր թշնամիների ձեռքը անցնելու լինի, այն ժամանակ շատ բան կկորցնենք:

Այդ մասին անհոգ կացեք, տեր իմ, Աղասին երեխա չէ: Տեսնո՞ւմ եք այս հագուստը, որի մեջ մտել եմ, այս հագուստով ես անհուն գազանների բանակի միջով կարող եմ անցնել և հասնել մինչև մեր երկիրը:

Նա ոտքից ցզլուխ հագնված էր լեզգու ձևով:

Ուրեմն մի ուշացիր, բարի ճանապարհ եմ ցանկանում քեզ,— ասաց Բեկը, տալով նրան մի քանի ոսկիներ՝ ճանապարհին ծախսելու համար:

Պետք չէ,— պատասխանեց Ադասին հրաժարվելով,— եթե -ճանապարհին փող հարկավոր լինի, ես կարող եմ ճարել:

Ի՞նչ կերպով:

Մեկի վզակոթին կտամ ու ձեռքից կառնեմ:

Այդ լավ չէ, Ադասի,— ասաց Բեկը ծիծաղելով:

Ո՞վ է ասում, որ լավ է, բայց ի՞նչ պետք է արած, այդ իմ սովորությունն է... պատասխանեց քաջասիրտ ավագակը, և խոնարհվելով գրկեց Բեկի ոտները:

Մի՛ ուշացեք, տեր իմ, շուտ եկեք, ամեն մի կորցրած թույնն անց համար,— ասում էր նա աղերսելով,— հայոց խեղճ ժողովուրդը սպասում է ձեզ...

Բեկի սաստիկ շարժված այդ խոսքերից, ձեռքը տարավ, վեր բարձրացրեց նրան: Նրա գարմանքը մեծ եղավ, երբ նկատեց երիտասարդի աչքերում արտասուք: Նրա ձեռքը բռնելով, ասաց նրան.

Եթե հայոց բոլոր գյուղացիները քո սիրտն ու քաջությունը կունենային, այն ժամանակ մեր աշխարհը կորած չէր լինի: Գնա՛, դարձյալ բարի ճանապարհ եմ ցանկանում քեզ: Իսկ ես մի շաբաթից հետո իմ հայրենիքում կլինեմ:

Երիտասարդը, կրկին և կրկին գլուխ տալով, հեռացավ: Դրսում մթին գիշեր էր: Բեկի ծառաները, սպասավորները, աղախինները հավաքված բակում, սպասում էին նրան: Մի քանի օրվա մեջ Ադասին այն աստիճան ընտելացավ նրանց հետ, որ ամենքը խիստ ցավելով բաժանվեցան նրանից: Նա բոլորին մնաք բարով ասելով, խաչակնքեց երեսը, նստեց ձիու վրա և անհետացավ գիշերային խավարի մեջ: